

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU2

Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i bl.a. lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och lagen om hemlig dataavläsning.

Förslagen innebär att de brottsbekämpande myndigheterna får mer effektiva och ändamålsenliga verktyg för att bekämpa allvarlig brottslighet som begås av barn och minska risken för att barn involveras i brottslig verksamhet. Lagändringarna handlar bl.a. om följande:

- Hemliga tvångsmedel ska få användas för att utreda vissa allvarliga brott där den skäligen misstänkte är under 15 år.
- Preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år för att förebygga, förhindra och upptäcka viss särskilt allvarlig brottslighet.
- Barn ska kunna hållas kvar i fler fall under något längre tid än i dag för förhör eller i syfte att överlämnas till exempelvis föräldrar eller socialtjänst.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2025. Flera av lagändringarna ska tidsbegränsas till utgången av september 2028 eller september 2030.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå samtliga motionsyrkanden.

Utskottet föreslår att ärendet avgörs trots att det har varit tillgängligt kortare tid än två dagar före den dag då det behandlas.

I betänkandet finns sex reservationer (V, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:175 Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott.

Sju yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet5

Utskottets överväganden.....6

 Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår
 brott6

Reservationer36

 1. Lagförslagen, punkt 1 (V)36

 2. Lagförslagen, punkt 1 (MP).....37

 3. Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår
 brott, punkt 2 (V).....39

 4. Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår
 brott, punkt 2 (MP).....40

 5. Polisens möjlighet att hålla kvar barn under 15 år, punkt 3 (V)41

 6. Barns placering i polisarrest, punkt 4 (V).....42

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag.....43

 Propositionen43

 Följdmotionerna43

Bilaga 2

Regeringens lagförslag45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens lagförslag

1. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
3. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
4. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
5. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
6. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
7. lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet,
8. lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet,
9. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
10. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
11. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:175 punkterna 1–11 och avslår motionerna

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 1 och

2024/25:3447 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1.

Reservation 1 (V)

Reservation 2 (MP)

Lagstiftningens framtida utformning

2. Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkandena 2 och 3 samt

2024/25:3447 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 3 (V)

Reservation 4 (MP)

3. Polisens möjlighet att hålla kvar barn under 15 år

Riksdagen avslår motion

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 4.

*Reservation 5 (V)***4. Barns placering i polisarrest**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 6 (V)

Utskottet föreslår att ärendet avgörs trots att det har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det behandlas.

Stockholm den 16 september 2025

På justitieutskottets vägnar

Henrik Vinge

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Vinge (SD), Teresa Carvalho (S), Mikael Damsgaard (M), Pontus Andersson Garpvall (SD), Petter Löberg (S), Charlotte Nordström (M), Anna Wallentheim (S), Adam Martinen (SD), Mattias Vepsä (S), Fredrik Kärrholm (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Ulrika Westerlund (MP), Martin Melin (L) och Sanna Backeskog (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2024/25:175 Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Två motioner med sammanlagt sju yrkanden har väckts med anledning av propositionen. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lagändringar. Därmed avslår riksdagen motionsyrkanden om avslag och delvis avslag på propositionen. Förslagen innebär i huvudsak att hemliga och preventiva tvångsmedel under vissa förutsättningar ska få användas mot barn under 15 år och att barn ska kunna hållas kvar i fler fall och under något längre tid än i dag för förhör eller i syfte att överlämnas till exempelvis föräldrar eller socialtjänst.

Riksdagen avslår även motionsyrkanden om förslag på lagstiftningens framtida utformning när det gäller hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott, polisens möjlighet att hålla kvar barn under 15 år och barns placering i polisarrest.

Jämför reservation 1 (V), 2 (MP), 3 (V), 4 (MP), 5 (V) och 6 (V).

Bakgrund

Hemliga och preventiva tvångsmedel

Med hemliga tvångsmedel avses de tvångsmedel som kategoriseras som hemliga i 27 kap. rättegångsbalken, dvs. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och postkontroll. Till de hemliga tvångsmedlen räknas också hemlig dataavläsning. Sedan den 1 september 2024 kan även husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans beslutas och verkställas i hemlighet när de används i preventivt syfte.

Hemliga tvångsmedel kan användas i olika skeden av det brottsbekämpande arbetet, både för att förebygga, förhindra eller upptäcka allvarlig brottslig verksamhet i underrättelseverksamhet (s.k. preventiva tvångsmedel) och för att utreda brott i en förundersökning. Sedan den 1 juli 2024 är det även möjligt att använda vissa hemliga tvångsmedel för att lokalisera personer som håller sig undan eller som har avvikit från ett beslut om anhållande eller häktning eller från verkställighet av ett straff. Hemliga tvångsmedel får också användas i utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter, dvs. ärenden där utlännningen har utvisats eftersom han eller hon kan antas komma att begå eller på annat sätt medverka till ett brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller kan utgöra ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet.

Reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel finns i flera lagar. När det gäller användning av hemliga tvångsmedel i en förundersökning finns reglerna huvudsakligen i 27 kap. rättegångsbalken. Preventiva tvångsmedel regleras framför allt i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) och lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen). I inhämtningslagen uppställs inte något krav på misstanke om brott utan uppgifter får hämtas in om åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt angivna brott. Preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen kräver inte heller någon misstanke om brott, utan i stället uppställs krav på att det finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva viss brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott, alternativt att det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Hemlig dataavläsning, som får användas både i en förundersökning och i underrättelseverksamheten, regleras särskilt i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Författningsstöd för att använda hemliga tvångsmedel i det internationella straffrättsliga samarbetet finns i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder. Regler om hemliga tvångsmedel i fråga om utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter finns i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännningar. Därutöver regleras möjligheten att använda vissa hemliga tvångsmedel för att lokalisera personer som håller sig undan straffverkställighet i lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder.

Under de senaste åren har flera reformer som tar sikte på att utöka och förbättra möjligheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel i brottsbekämpningens olika faser genomförts, se propositionerna Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förebygga och förhindra allvarliga brott (prop. 2022/23:126), Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott (prop. 2023/24:117), Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden (prop. 2023/24:108) och Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott (prop. 2024/25:51).

Regelverket omges av rättssäkerhetsgarantier

Även om de närmare förutsättningarna för att använda hemliga och preventiva tvångsmedel regleras i flera lagar är de grundläggande utgångspunkterna för tvångsmedelsanvändningen desamma. För all användning av tvångsmedel gäller tre allmänna principer. Dessa principer är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Enligt ändamålsprincipen får ett tvångsmedel användas endast för det ändamål som framgår av lagstiftningen.

Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

När straffprocessuella tvångsmedel används i hemlighet känner inte den person som tvångsmedlet riktas mot till det. Han eller hon kan därför inte överklaga beslut som fattas i frågan eller på annat sätt bevaka sina intressen. Domstolarnas handläggning omges vidare av sekretess som omöjliggör sedvanlig granskning. Dessa förutsättningar medför att särskilda krav måste ställas på såväl beslutsordning som övriga rättssäkerhetsgarantier. Som utgångspunkt gäller därför att frågor om tillstånd till hemliga tvångsmedel prövas av en domstol efter ansökan av en åklagare (se t.ex. 27 kap. 21 § rättegångsbalken). Tillståndsbeslut enligt inhämtningslagen fattas dock av åklagare vid Åklagarmyndigheten (3 § inhämtningslagen). Under vissa förutsättningar får åklagaren interimistiskt besluta om tillstånd till hemliga tvångsmedel (se t.ex. 27 kap. 21 a § rättegångsbalken). Så får ske om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten att hämta in rättens tillstånd. Om en åklagare har fattat ett interimistiskt beslut, ska detta utan dröjsmål anmälas till rätten som skyndsamt ska pröva ärendet. Om beslutet har verkställts före rättens prövning och rätten finner att det saknats skäl för åtgärden får de uppgifter som kommit fram inte användas i en brottsutredning till någons nackdel.

När det gäller flertalet av de hemliga och preventiva tvångsmedlen ska ett offentligt ombud utses för att bevaka enskildas intressen i ärenden i domstol.

Vid sidan av de processuella bestämmelser som reglerar användningen av hemliga tvångsmedel utövas viss parlamentarisk kontroll över dessa frågor. Regeringen redovisar årligen till riksdagen hur de hemliga tvångsmedlen har använts (se t.ex. skr. 2024/25:64, Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2023). Redovisningen innehåller information om antal ärenden och meddelade tillstånd, brottstyper samt bedömningar av den nytta åtgärderna anses ha medfört. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har till uppgift att utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga och preventiva tvångsmedel. Tillsynen utförs genom inspektioner och andra undersökningar. Nämnden är även skyldig att på begäran av en enskild person kontrollera om han eller hon har varit utsatt för hemliga tvångsmedel och om denna användning har varit författningsenlig. Även Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern utövar tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet och kan inom ramen för den uttala sig i frågor om användningen av hemliga tvångsmedel.

Propositionen

Behovet av effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare

Brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare

Brottsutvecklingen i Sverige med bl.a. skjutningar och sprängningar i de kriminella miljöerna är exceptionell och läget är fortsatt mycket allvarligt. När det gäller antalet skjutningar och antalet avlidna till följd av skjutvapenvåldet uppmättes historiskt höga nivåer 2022. Trots att en nedgång av antalet skjutningar noterats är det fortsatt fråga om ett stort antal skjutningar och avlidna i skjutningar årligen. Antalet sprängningar har också ökat markant under senare år. Antalet sprängningar trappades upp 2023 och 2024, något som även fortsatte i början av 2025. I januari 2025 inträffade 41 sprängningar, vilket sticker ut i statistiken. Den ökade tillgången på vapen och explosiva varor i samhället tillsammans med den ökade benägenheten inom kriminella miljöer att använda dessa gör att våldet fortsatt utgör ett mycket kritiskt hot. Brottsligheten i de kriminella miljöerna är dock inte begränsad till skjutvapenvåld och sprängningar, utan den är mångfasetterad och innefattar allt från narkotikabrott och smuglingsbrott till organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet, som t.ex. bedrägerier. Den kriminella ekonomin omsätter betydande belopp och bidrar till att den organiserade brottsligheten kan verka och växa.

Samtidigt har säkerhetsläget i Sverige försämrats allvarligt. Hotbilden mot Sverige har breddats och hoten kommer i dag från flera olika håll. Hoten från främmande makt, terrorism, våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet går delvis in i varandra. Hotet har blivit alltmer komplext då de våldsbejakande extremistmiljöerna är i ständig förändring och inspireras av politiska skeenden och samhällskriser både nationellt och internationellt. Terrorhotet utgörs till stor del av unga med en generell fascination för våld.

När det gäller brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare är det en tydlig trend att barn i större utsträckning deltar i allvarlig brottslighet. Antalet åtal och lagföringar för allvarliga brott som typiskt sett begås inom kriminella nätverk, t.ex. mord, grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott, som avser barn i åldern 15–17 år har ökat väsentligt det senaste decenniet. En ytterligare upptrappning skedde dessutom under 2024. Antalet barn i åldern 15–17 år som häktas har också ökat kraftigt, vilket är en indikation på att allt fler barn misstänks för allvarlig brottslighet. Även i fråga om barn under 15 år har den allvarliga brottsligheten med koppling till de kriminella miljöerna ökat.

Barn intar dessutom en mer central roll vid utförandet av brottsligheten. De kriminella nätverken är uppbyggda i hierarkiska åldersskikt där barn till stor del finns i utförarledet. De brottsbekämpande myndigheterna har även sett exempel på att barn ger andra barn i uppdrag att begå brott. På så sätt reduceras riskerna för de äldre aktörerna som finns högre upp i hierarkin. Barnen befinner sig ofta mitt i den riskbetonade brottsligheten men kan även ansvara för olika delmoment i ett större brottsupplägg, t.ex. att skaffa fram vapen eller sprängmedel eller ta hand om kläder och vapen efter en skjutning. Det är även

vanligt att barn rekryteras enbart för att utföra en viss skjutning eller sprängning. Sådana morduppdrag lämnas inte sällan mot betalning, men det finns också exempel på barn som tar på sig ett sådant uppdrag för att stärka sin ställning i det kriminella nätverket. Det är i dag inte ovanligt att det helt saknas känd koppling mellan utförare och anstiftare. (Se vidare om brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare i Brås rapport 2023:13 Barn och unga i kriminella nätverk.)

Säkerhetspolisen har i den utredning som föregick lagrådsremissen och propositionen lyft fram att barn deltar i förberedelse och planering av allvarliga och samhällshotande brott. Det finns ett samhällshot från minderåriga som självradikaliseras inom våldsbejakande extremism eller rekryteras online. Säkerhetspolisen har sett exempel på att barn under 15 år kommunicerar med ideologiskt övertygade personer, tar del av instruktioner och manualer om vapen eller sprängmedelstillverkning och uttrycker hat mot samhället eller grupper. Vidare har Säkerhetspolisen sett exempel på barn som i chattar på sociala medier uttryckt att de vill begå terrordåd.

Utredningssvårigheterna är desamma i utredningar som rör unga lagöverträdare

I kriminella sammanhang kommunicerar barn på samma sätt som vuxna och uppvisar motsvarande säkerhetsmedvetande, även om barnen inte i samma utsträckning klarar av att hålla en hög säkerhetsnivå över tid. Därutöver är det ofta särskilt svårt att använda andra traditionella polisiära arbetsmetoder, t.ex. fysisk spaning och källdrivning, dvs. när en person agerar inom den aktuella miljön för att skaffa sådan information som efterfrågas, i kriminella miljöer där barn ingår. Det finns en risk för att den som bedriver spaning eller agerar i miljön upptäcks. Inom de kriminella nätverken finns det en utbredd tystnads-kultur och ett motstånd mot att samarbeta med polisen, något som också förs över till barnen som verkar i dessa sammanhang. Material och information som hämtas in genom digitala verktyg eller avlyssning blir i den kontexten mycket viktiga för brottsbekämpningen, något som gäller även i utredningar som rör unga lagöverträdare.

Motiven för att involvera barn i brottslighet

Ett skäl till att fler barn involveras i kriminalitet är att det är förhållandevis enkelt för de äldre kriminella aktörerna att rekrytera barn till utförarleden. Barn är generellt sett lättare att manipulera och utnyttja än vuxna och har en mer begränsad förmåga att göra riskbedömningar. Samtidigt undviker de äldre aktörerna för egen del de risker som följer med brottsligheten och de får inkomster som bygger på att barn är delaktiga i brottslig verksamhet.

Den som väl träder in i den kriminella miljön riskerar att fara illa genom att pressas till fortsatt brottslighet och användas för riskfyllda uppdrag. Förhållandena riskerar att leda till en återväxt av kriminella och till en ny generation av unga som fostrats in i allvarlig brottslighet, något som är skadligt på samhällsnivå. Att tidigt involveras i kriminalitet kan få en rad ogynnsamma

följder för barnet när det gäller t.ex. möjligheter till studier och arbetsliv, men det kan också äventyra barnets liv, hälsa och trygghet.

Det finns även andra motiv för de kriminella nätverken att involvera barn i den brottsliga verksamheten. Exempelvis har barn under 15 år inte uppnått straffbar ålder och kan inte dömas till påföljd för brott. Det finns även begränsningar i den straffprocessuella lagstiftningen som innebär att tvångsmedel inte kan användas mot barn under 15 år i samma utsträckning som mot barn i åldern 15–17 år eller mot vuxna.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att det är tydligt att det finns ett konkret och påtagligt behov för de brottsbekämpande myndigheterna av effektiva verktyg för att bekämpa allvarliga brott som begås av unga lagöverträdare. Både ur ett samhälls- och ur ett brottsofferperspektiv är det mycket angeläget att allvarliga brott kan utredas på ett effektivt sätt, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Tidiga och tydliga ingripanden mot brottsaktiva barn från samhällets sida bör eftersträvas eftersom det minskar risken för att barn involveras i brottslig verksamhet och dras in i en livsstil som präglas av kriminalitet. En del i det arbetet handlar om att förbättra den straffprocessuella tvångsmedelslagstiftningen.

Hemliga och preventiva tvångsmedel innebär integritetsrisker

Hemliga och preventiva tvångsmedel innebär en risk för intrång i enskildas personliga integritet. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation anses innebära ett mindre integritetsintrång än övriga hemliga tvångsmedel, medan hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter anses medföra integritetsintrång på likvärdiga nivåer. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter anses däremot vara av särskilt ingripande karaktär. Denna gradering av integritetsintrånget återspeglas i hur tillämpningsområdena för de olika tvångsmedlen har avgränsats.

För de preventiva tvångsmedlen är det dessutom en särskild riskfaktor att tvångsmedlen används i ett tidigare skede av det brottsbekämpande arbetet och att det i den fasen saknas en mer konkretiserad brottsmisstanke. Det kan medföra att tvångsmedlen i fler fall kan komma att användas mot en person som senare visar sig inte vara delaktig i någon brottslig verksamhet. Tvångsmedelsanvändning utanför en förundersökning har därför ansetts innebära en ökad risk för intrång i den personliga integriteten (se t.ex. prop. 2019/20:64 s. 87). Tillämpningsområdet för de preventiva tvångsmedlen är därför mer begränsat än när motsvarande tvångsmedel används i en förundersökning.

Enligt regeringens bedömning finns det alltså skäl att vara återhållsam vid utformningen av regler för när hemliga och preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder.

*Hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år***Det ska införas en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år**

Regeringen föreslår att hemliga tvångsmedel, dvs. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning och postkontroll, ska få användas för att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder.

Som skäl för förslaget anför regeringen bl.a. att brottslighet med koppling till kriminella nätverk normalt föregås av planering och förberedelser som kräver att de involverade personerna kommunicerar med varandra. Detsamma gäller brottslighet som förekommer i den våldsbejakande extremistiska miljön, även om det också finns ensamagerande gärningspersoner. Kommunikation kan ske t.ex. via telefon, mejl eller krypterade applikationer eller vid fysiska möten. För att kunna bekämpa brottsligheten effektivt måste de brottsbekämpande myndigheterna kunna ta del av sådan kommunikation oavsett på vilket sätt den sker och oavsett hur gamla gärningspersonerna är. Det kan åstadkommas genom användning av hemliga tvångsmedel, t.ex. hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings- eller kommunikationsövervakningsuppgifter.

Barn som inte uppnått straffbar ålder använder modern kommunikationsteknik och har i stort sett samma kommunikationsmönster som de som uppnått straffbar ålder. Barn som förekommer i kriminella sammanhang uppvisar också motsvarande säkerhetsmedvetande som de äldre aktörerna. Den tystnadskultur och ovilja att samarbeta med myndigheterna samt andra anti-sociala värderingar som finns i de gängkriminella och våldsbejakande extremistiska miljöerna förs också över till barnen. Till det kommer att brottsligheten i dag till stor del är gränsöverskridande. Allt detta sammantaget gör att det är mycket svårt för de brottsbekämpande myndigheterna att använda konventionella polisiära metoder för att utreda brott som begås i gängkriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer. Det faktum att miljöerna till stor del kan bestå av barn och unga försvårar utredningsmöjligheterna ytterligare, eftersom det blir svårare att penetrera och kartlägga dessa miljöer genom t.ex. fysisk spaning eller källdrivning.

En möjlighet att använda hemliga tvångsmedel för att utreda allvarliga brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder skulle också minska incitamenten att involvera barn under 15 år i brottslighet.

Sammantaget anser regeringen att det med hänsyn till den brotts- och teknikutveckling som skett under senare år och svårigheterna att använda andra polisiära arbetsmetoder finns ett konkret och påtagligt behov av att använda hemliga tvångsmedel i utredningar om allvarliga brott där den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Genom exemplen i betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU

2024:93) blir det också tydligt dels att det finns ett behov av vart och ett av de hemliga tvångsmedlen, dels att det är viktigt att det i regleringen finns ett visst utrymme för flexibilitet så att valet av tvångsmedel kan anpassas utifrån vad som är mest effektivt i en viss given situation, t.ex. beroende på hur de kriminella aktörerna väljer att kommunicera. De hemliga tvångsmedlen kompletterar såväl varandra som andra polisiära arbetsmetoder.

Hemlig avlyssning och övervakning, hemlig kameraövervakning och motsvarande hemlig dataavläsning

Regeringen föreslår att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått

- ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år
- grov utpressning
- mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage samt vissa andra allmänfarliga brott som innefattar sabotage
- grovt övergrepp i rättssak
- grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling
- vissa brott enligt terroristbrottslagen
- försök, förberedelse eller stämpling till dessa brott eller
- ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Regeringen föreslår vidare att de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används i en förundersökning mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla när de hemliga tvångsmedlen används mot den som är under 15 år.

Som skäl för förslaget anför regeringen bl.a. att behovet av att använda hemliga tvångsmedel mot barn i den aktuella åldersgruppen framför allt avser viss särskilt allvarlig brottslighet med koppling till kriminella nätverk och terroristbrottslighet. En fyraårsgräns ringar till stor del in de brott där det finns ett konstaterat behov av att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder. Det handlar om t.ex. mord, dråp, synnerligen grov misshandel, människorov, grovt rån, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt och synnerligen grovt vapenbrott, grov och synnerligen grov vapensmuggling, grov och synnerligen grov smuggling av explosiv vara, synnerligen grovt narkotikabrott, synnerligen grov narkotikasmuggling och terroristbrott.

Regeringen konstaterar att en fyraårsgräns dock innebär att ett antal brott som inte har ett minimistraff på fyra års fängelse, men som ändå är särskilt angelägna att utreda och bekämpa, t.ex. för att de utgör ett allvarligt samhällshot, faller utanför tillämpningsområdet. Det handlar framför allt om ett antal

brott enligt terroristbrottslagen, t.ex. deltagande i en terroristorganisation. Det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel för att utreda dessa brott även när gärningspersonen inte uppnått straffbar ålder. En sådan avgränsning framstår enligt regeringen också som väl avvägd med beaktande av motstående intressen.

Regeringen gör i viss utsträckning en annan bedömning än utredningen (SOU 2024:93 Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare) av i vilka fall det finns ett konkret och påtagligt behov av och i övrigt är motiverat att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter för att utreda brott när den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Det handlar om grov utpressning, mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplats-sabotage, grovt övergrepp i rättsak, grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling. När det gäller brotten mindre allvarlig mordbrand, mindre allvarlig allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage och flygplats-sabotage bör det dock krävas att brottet innefattar sabotage för att hemliga tvångsmedel ska få användas. De nämnda brotten bör ingå i den särskilda brottskatalogen.

Regeringen anför vidare att en straffvärdeventil innebär att hemliga tvångsmedel kan användas för att utreda ett eller flera brott vars straffvärde eller samlade straffvärde kan antas överstiga en viss nivå. Vid bedömningen av ett brotts straffvärde ska de omständigheter som anges i 29 kap. 1–3 §§ brottsbalken beaktas. Det handlar om den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit men också vad gärningspersonen insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv han eller hon har haft. Det ska också särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Därutöver ska vissa försvärande respektive för mildrande omständigheter särskilt beaktas. Genom en straffvärdeventil behandlas brott som straffvärdemässigt är likvärdiga på samma sätt, trots att straffskalorna fått olika utformning. Regeringen anser därför – till skillnad från utredningen – att det finns ett behov av att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter för att utreda ett brott som har ett straffvärde som kan antas överstiga en viss nivå. Den nivån bör korrelera med den minimistraffregel som gäller för att få använda tvångsmedlen, dvs. en nivå på fängelse i fyra år. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående intressen.

Hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning

Regeringen föreslår att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått

- ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år
- människorov
- grovt vapenbrott eller grov vapensmuggling
- grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor eller grov smuggling av explosiv vara
- terroristbrott
- försök, förberedelse eller stämpling till dessa brott eller
- ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fem år.

Regeringen föreslår vidare att de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används i en förundersökning mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla när de hemliga tvångsmedlen används mot den som är under 15 år.

Regeringen konstaterar att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter anses vara de hemliga tvångsmedel som innebär störst risk för allvarliga integritetsintrång. Med anledning av tvångsmedlens särskilt ingripande karaktär har det i förarbetena uttalats att det finns starka skäl att vara synnerligen restriktiv vid utformningen av regler för när tvångsmedlen ska få användas (se t.ex. prop. 2005/06:178 Hemlig rumsavlyssning s. 51 och prop. 2019/20:64 Hemlig dataavläsning s. 115). Tvångsmedlen får därför endast användas vid en förundersökning om särskilt allvarliga brott. Till det kommer att återhållsamhet är motiverad när det gäller i vilka fall de aktuella tvångsmedlen ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder.

Som skäl för förslaget anför regeringen bl.a. att den, i likhet med utredningen, anser att de nu aktuella tvångsmedlen som huvudregel ska få användas vid en utredning mot någon som före 15 års ålder skäligen misstänks för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år, inklusive försök, förberedelse och stämpling till ett sådant brott som är straffbelagd. En sådan avgränsning framstår enligt regeringen som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som integritetsaspekter.

Regeringen anför vidare att en femårsgräns samtidigt innebär att ett antal brott för vilka det inte är föreskrivet fängelse i lägst fem år men som ändå är särskilt angelägna att utreda, t.ex. för att de utgör ett samhällshot eller förekommer frekvent inom ramen för den brottslighet som bedrivs i den gängkriminella miljön, faller utanför tillämpningsområdet. Som utredningen konstaterar handlar det framför allt om människorov, grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, grov smuggling av explosiv vara och terroristbrott, inklusive försök, förberedelse och stämpling till ett sådant brott som är straffbelagd. När det gäller de nämnda brotten finns det enligt regeringen ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel även när den skäligen misstänkte är under 15 år. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående

intressen. De nämnda brotten bör därför ingå i en särskild brottskatalog. Genom hänvisningen i lagtexten ska det dock förtydligas att mindre allvarligt människorov inte omfattas.

Regeringen anför slutligen att det när det gäller frågan om att införa en s.k. straffvärdeventil är ett mycket viktigt samhällsintresse att de brottsbekämpande myndigheterna med hjälp av effektiva tvångsmedel kan utreda brott som i det enskilda fallet har ett mycket högt straffvärde, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Genom en straffvärdeventil behandlas brott som straffvärdemässigt är likvärdiga på samma sätt, trots att straffskalorna fått olika utformning. Regeringen anser att det för att möta ett konkret behov finns skäl att kunna använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter för att utreda ett brott vars straffvärde kan antas överstiga en viss nivå. Den nivån bör korrelera med den minimistraffregel som föreslås gälla för att få använda tvångsmedlen, dvs. en nivå på fängelse i fem år. En sådan avgränsning framstår enligt regeringen som väl avvägd med beaktande av motstående intressen.

Postkontroll

Regeringen föreslår att postkontroll ska få användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått sådana brott som ger rätt att använda bl.a. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

Regeringen konstaterar att postkontroll, eller kvarhållande av försändelse, innebär att en försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag får hållas kvar till dess att ett beslut om beslag har fattats (27 kap. 9 § rättegångsbalken). Försändelser får alltså endast hållas kvar om de får tas i beslag. De rättsliga förutsättningarna för när ett föremål får tas i beslag hos en person som uppnått straffbar ålder finns i 27 kap. 1–3 §§ rättegångsbalken. Där framgår bl.a. att ett föremål får tas i beslag om det skäligen kan antas att det har betydelse för utredning om brott. Vidare framgår det att ett brev, telegram eller en annan försändelse som finns hos ett post- eller telebefordringsföretag får tas i beslag endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver och försändelsen hade kunnat tas i beslag hos mottagaren. Tillämpningsområdet för postkontroll i en förundersökning är alltså mer vidsträckt än tillämpningsområdet för övriga hemliga tvångsmedel.

Regeringen anför som skäl för förslaget bl.a. att både Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten anser att det finns ett behov av att kunna använda postkontroll mot brottsmisstänkta barn under 15 år inom Polismyndighetens ansvarsområde, främst i fråga om brott som innefattar narkotika, vapen och sprängämnen samt smuggling av dessa varor. Barn deltar i stor omfattning i narkotikabrottslighet och brottslighet som innebär hantering av vapen och sprängämnen. Det finns dessutom en överhängande risk att detta kommer att ske i än större omfattning om postkontroll inte får användas mot barn under 15 år. De kriminella aktörerna är nämligen fullt medvetna om vilka möjligheter myndigheterna har att hämta in information och anpassar sitt agerande

därefter. De personer som verkar i kriminella kretsar är mycket anpassningsbara och deras beteendemönster ändras snabbt. Därutöver framhåller Polismyndigheten att gränsen mellan myndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden blir alltmer otydlig. Det finns därför enligt regeringen ett behov av en heltäckande reglering så att de kriminella aktörerna inte kan undvika tvångsmedelsanvändning. En flexibilitet i regleringen är också nödvändig så att valet av tvångsmedel kan anpassas utifrån omständigheterna i en viss given situation, t.ex. med hänsyn till brottsupplägget i det enskilda fallet eller till hur de kriminella aktörerna väljer att kommunicera.

Regeringen anser, i likhet med ett antal remissinstanser, att det finns ett konkret och påtagligt behov av att använda postkontroll i större omfattning än vad utredningen föreslår. Det finns enligt regeringen inte skäl att göra en åtskillnad mellan Säkerhetspolisens och Polismyndighetens verksamheter i detta avseende. Det är dock inte aktuellt att tillåta postkontroll i så stor omfattning som Polismyndigheten förespråkar. En lämplig avgränsning av tillämpningsområdet är i stället den som föreslås gälla för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter. En sådan avgränsning framstår enligt regeringen, vid en samlad bedömning, som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som integritetsaspekter och motstående intressen.

Vissa processuella regler och rättssäkerhetsgarantier

Regeringen föreslår att de processuella regler och rättssäkerhetsgarantier som gäller när hemliga tvångsmedel används i en förundersökning mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla även när sådana tvångsmedel används i en utredning mot ett barn under 15 år som misstänks för brott. Det handlar bl.a. om bestämmelser om tillståndsprövning och interimistiska beslut, om förbud mot avlyssning, övervakning eller avläsning samt om överskottsinformation, tillträdestillstånd och offentliga ombud.

När det gäller frågan om en begränsning av möjligheten att avlyssna samtal och annan kommunikation mellan ett barn och dess föräldrar konstaterar regeringen att trots att närstående särregleras när det gäller vittnesplikten finns det i dag inget avlyssnings- eller övervakningsförbud som gäller vid användning av hemliga tvångsmedel som tar sikte på kommunikation mellan närstående (jfr 27 kap. 22 § rättegångsbalken). Enligt regeringen finns det en överhängande risk för att en begränsning av avlyssning av samtal och annan kommunikation mellan ett barn och dess föräldrar kan leda till att viktig bevisning om mycket allvarliga brott undantas från utredningen och att sådana brott därmed inte kan klaras upp.

Åtgärderna är proportionerliga och regleringen förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

Regeringen bedömer att de föreslagna möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel mot någon som misstänks för att ha begått ett allvarligt brott före

15 års ålder är proportionerliga med de begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen. Regleringen bedöms även vara förenlig med de krav som följer av regeringsformen, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och barnkonventionen.

Preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år

Det ska införas en möjlighet att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år

Regeringen föreslår att preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder för att förebygga, förhindra eller upptäcka allvarliga brott.

Regeringen konstaterar att när det gäller de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet anger varken inhämtningslagen, preventivlagen eller lagen om hemlig dataavläsning uttryckligen att tvångsmedlen får eller inte får användas mot barn under 15 år. I tidigare förarbeten finns det inte några överväganden om huruvida preventiva tvångsmedel får användas mot barn under 15 år. Lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL, är inte tillämplig i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Utredningen gör bedömningen att det krävs uttryckligt lagstöd för att preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år. Av legalitetsprincipen och de grundläggande rättigheterna i regeringsformen och Europakonventionen följer att det måste finnas stöd i lag för att tvångsmedel ska få användas mot enskilda.

Regeringen anser, med hänsyn till att de preventiva tvångsmedlen är av så pass ingripande karaktär, att det bör vara tydligt i lag i vilka fall preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år.

Regeringen konstaterar vidare att preventiva tvångsmedel används i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Reglerna om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i inhämtningslagen och hemlig dataavläsning i inhämtningsslagsfallen syftar till att i underrättelseverksamhet göra det möjligt att samla in information om t.ex. kontakter samt kontakt- och rörelsemönster i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt angivna brott. Reglerna om preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen syftar till att tillgodose de brottsbekämpande myndigheternas behov av att i underrättelseverksamhet hämta in information om ett brottsligt förfarande i ett skede som ligger nära punkten för när en förundersökning om ett visst brott kan inledas. I en förundersökning behövs den informationen för att utreda brott och i underrättelseverksamheten för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott. I de fall preventiva tvångsmedel används är det inte sällan fråga om ett slags förberedelse till brott där det saknas ett tillräckligt konkret underlag som ger stöd för antagandet att en stämplings- eller förberedelsegärning enligt brottsbalken har begåtts. Det finns alltså betydande likheter med förundersökningar om dessa

förstadier till brott, som ofta har brottspreventiva inslag. Behovet av att använda tvångsmedel för att få tillgång till information är därför i dessa situationer i hög grad jämförbart.

Regeringen anför att Polismyndigheten, vars bild Åklagarmyndigheten delvis bekräftar, framhåller att det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år och lämnar ett antal exempel på sådana situationer. Enligt myndigheten visar exemplen att det krävs betydligt större befogenheter i detta avseende än vad utredningen föreslår för att på ett effektivt sätt kunna bekämpa den mycket allvarliga brottslighet som förekommer i stor utsträckning och som inte sällan involverar barn under 15 år. De samhälleliga konsekvenserna av den senaste tidens brottslighet påminner om konsekvenserna av terroristbrottslighet, och även Polismyndigheten behöver ha effektiva verktyg. Det är ur ett polisiärt och samhälleligt perspektiv av klart större värde att redan baserat på underrättelsearbete kunna förhindra att allvarliga brott kommer till stånd än att senare kunna utreda fullbordade brott. Vidare är det av klart större värde att kunna avbryta en ung persons inträde i brottslig verksamhet än att vid ett fullbordat brott kunna lagföra denne. Åklagarmyndigheten framhåller vidare att Polismyndigheten i allt större omfattning har fått samma behov som Säkerhetspolisen genom den omfattande användningen av skjutvapen och sprängmedel i den gängkriminella miljön. Även Tullverket, som ser ett ökat ärendeflöde av brott där den misstänkte är under 15 år, påpekar att möjligheten att ingripa mot ett allvarligt brott innan det är begånget är av särskild vikt när det är barn som är inblandade i brottsplaneringen, för att kunna förhindra att barn dras in i allvarlig brottslighet och kriminella nätverk. Därtill bör man även beakta att det för de potentiella brottsoffren är av avgörande betydelse att de brottsbekämpande myndigheterna har rätt verktyg för att förhindra att de utsätts för allvarliga brott. Regeringen anför att den mot denna bakgrund delar de brottsbekämpande myndigheternas bedömning att det finns ett konkret och påtagligt behov av att tidigt kunna ingripa mot barn under 15 år som står i begrepp att begå allvarliga brott och på så sätt kunna förebygga, förhindra och upptäcka att barn dras in i kriminella nätverk eller radikaliserar. Enligt regeringen är det därför mycket angeläget att de brottsbekämpande myndigheterna får nödvändiga verktyg, i form av preventiva tvångsmedel, för att kunna göra detta. Regeringen anser, till skillnad från utredningen, att detta gäller inom såväl Säkerhetspolisens som Polismyndighetens och Tullverkets verksamhet.

Regeringen bedömer sammantaget att preventiva tvångsmedel enligt inhämtningslagen, preventivlagen och motsvarande bestämmelser i lagen om hemlig dataavläsning kan förväntas vara effektiva åtgärder för att förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslighet även när åtgärden riktas mot barn under 15 år.

Inhämtning enligt inhämtningslagen och motsvarande hemlig dataavläsning

Regeringen föreslår att inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation enligt inhämtningslagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska få användas mot någon som inte har fyllt 15 år endast vid brottslig verksamhet som innefattar

- ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år
- sabotage eller grovt sabotage samt vissa andra allmänfarliga brott som innefattar sabotage eller
- vissa brott enligt terroristbrottslagen.

Regeringen föreslår vidare att de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla när inhämtning används mot den som är under 15 år.

Skälen för förslaget är i huvudsak följande. Regleringen i inhämtningslagen innebär att myndigheterna kan hämta in uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits (1 §). Innehållet i meddelanden får däremot inte hämtas in.

Vid en avvägning mellan å ena sidan de särskilda hänsyn som ska tas när hemliga tvångsmedel används mot barn under 15 år i preventivt syfte och, å andra sidan, de brottsutredande myndigheternas behov av att använda inhämtning enligt inhämtningslagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter bedömer regeringen att den nedre gränsen för när sådana tvångsmedel bör få användas bör sättas vid brottslig verksamhet som innefattar brott med fyra års fängelse som minimistraff. En sådan avgränsning skulle innebära att tillämpningsområdet, utöver vad utredningen föreslår, även omfattar bl.a. följande brott som är vanligt förekommande inom kriminella nätverk: människorov, grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara och grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. En sådan gräns motsvarar också vad Utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare föreslår som ny gräns när det ska finnas en presumtion för att åklagaren ska väcka bevistalan (se SOU 2025:11 Straffbarhetsåldern s. 258 f.).

Som utredningen konstaterar finns det ett tydligt behov av att kunna använda inhämtning enligt inhämtningslagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter vid vissa brott enligt terroristbrottslagen. Terroristbrott är brott av särskilt allvarlig karaktär, eftersom de leder till allvarliga konsekvenser och stor otrygghet i samhället. Det är därför av särskild vikt att den typen av brott effektivt kan förebyggas, förhindras och upptäckas. Det är lika viktigt att kunna förebygga dessa brott i situationer där det inte med

tillräcklig styrka går att visa på ett överskjutande uppsåt att begå en terroristhandling. Det finns därför skäl att även inkludera de brott enligt 13 kap. brottsbalken som i dag omfattas av 2 § inhämtningslagen.

Trots brottens allvarliga karaktär uppgår minimistraffen för merparten av brotten enligt terroristbrottslagen och 13 kap. brottsbalken inte till fyra års fängelse. De brott mot terroristbrottslagen som anges i 2 § första stycket 7 inhämtningslagen samt deltagande i terroristorganisation, grovt brott, sabotage och grovt sabotage samt allmänfarlig ödeläggelse, mordbrand, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage, om brottet innefattar sabotage, bör därför enligt regeringen tas upp i en särskild brottskatalog.

Regeringen bedömer sammanfattningsvis att den nu föreslagna regleringen innebär att förutsättningarna för att använda nu aktuella tvångsmedel mot barn under 15 år kommer att tydligt framgå av lag, begränsas till det område där ett tydligt behov och förväntad effektivitet kan konstateras och omgärdas av rätts-säkerhetsgarantier. Tvångsmedelsanvändningen syftar till att förebygga, förhindra och upptäcka viss särskilt allvarlig brottslighet, som i sig kan innebära betydande integritetsintrång för andra personer. Intresset av att förhindra den allvarliga brottsligheten, som förekommer t.ex. i kriminella nätverk, är mycket starkt och väger enligt regeringens bedömning tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som preventiva tvångsmedel innebär för enskilda. Regeringen bedömer därför att förslaget utgör proportionerliga åtgärder som är förenliga med regeringsformen, Europakonventionen, EU:s rättighetsstadga och barnkonventionen.

Preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och motsvarande hemlig dataavläsning

Hemlig avlyssning och övervakning, hemlig kameraövervakning, motsvarande hemlig dataavläsning och vissa andra tvångsmedel

Regeringen föreslår att preventiva tvångsmedel i form av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe, genomsökning på distans och postkontroll i fråga om någon som inte har fyllt 15 år endast ska få användas om det finns en påtaglig risk för att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

- sabotage, grovt sabotage samt vissa andra allmänfarliga brott som innefattar sabotage eller
- vissa brott enligt terroristbrottslagen.

Regeringen föreslår vidare att vid sådan brottslig verksamhet ska tvångsmedlen också få användas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan verksamhet och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Regeringen föreslår även att de preventiva tvångsmedlen därutöver ska få användas i fråga om någon som inte har fyllt 15 år om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar följande brott och det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten:

- mord, människorov eller grov allmänfarlig ödeläggelse
- synnerligen grovt narkotikabrott
- grovt eller synnerligen grovt vapenbrott
- synnerligen grov narkotikasmuggling, grov eller synnerligen grov vapen-smuggling, grov eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara eller
- grovt eller synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Slutligen föreslår regeringen att de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla när de preventiva tvångsmedlen används mot den som är under 15 år.

Som skäl för förslaget anför regeringen i huvudsak följande. Preventiva tvångsmedel i form av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe, genomsökning på distans eller postkontroll får enligt nuvarande ordning användas i preventivt syfte om det finns en påtaglig risk för brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott som anges i särskilda brottskataloger.

Inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde handlar det om brott som kan hota Sveriges säkerhet och om terrorism, bl.a. sabotage eller grovt sabotage, mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse, om brottet innefattar sabotage, högförräderi, spioneri, terroristbrott och vissa andra brott enligt terroristbrottslagen (2022:666). När det gäller denna typ av brottslighet får tvångsmedlen användas om det finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva sådan brottslig verksamhet. De får också användas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 § preventivlagen och 7 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Säkerhetspolisen har uppgett till utredningen att det finns behov av att kunna använda tvångsmedel enligt preventivlagen mot barn inom ramen för myndighetens arbete med kontraterrorism, dvs. för att bekämpa olika former av terroristbrott. Terroristbrott är brott av särskilt allvarlig karaktär eftersom de leder till stor otrygghet i samhället. Det är därför av särskild vikt att den typen av brott effektivt kan förhindras. Utredningen bedömer att de aktuella

preventiva tvångsmedlen bör kunna användas mot barn under 15 år vid brottslig verksamhet som innefattar de brott mot terroristbrottslagen som anges i 1 § första stycket 6 preventivlagen. Flera remissinstanser är positiva till avgränsningen av förslaget. Säkerhetspolisen påpekar emellertid att det är viktigt att även täcka in samtliga de fall då det inte går att visa på något uppsåt hos barnet att begå en terroristhandling och att det därför även finns ett behov av att kunna använda tvångsmedel enligt preventivlagen mot barn under 15 år vid brott som kan hota Sveriges säkerhet och vid vissa allmänfarliga brott enligt 13 kap. brottsbalken. Det handlar om sabotage eller grovt sabotage och mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage, om brottet innefattar sabotage (jfr 1 § första stycket 1 och 2 preventivlagen).

Regeringen anser, i likhet med Säkerhetspolisen, att en avgränsning till dessa brott enligt terroristbrottslagen och 13 kap. brottsbalken framstår som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som motstående intressen.

Inom Polismyndighetens och Tullverkets ansvarsområde handlar det främst om brott som i hög grad är förknippade med de gängkriminella miljöerna, dvs. mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt eller synnerligen grovt narkotikabrott, grovt eller synnerligen grovt vapenbrott, grov eller synnerligen grov narkotikasmuggling, grov eller synnerligen grov vapensmuggling, grov eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara och grovt eller synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. Tvångsmedlen får användas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar de aktuella brotten och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 a § preventivlagen och 7 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

När det gäller Polismyndighetens möjligheter att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år bedömer regeringen, till skillnad från utredningen men i likhet med Polismyndigheten, Tullverket och Åklagarmyndigheten, att det finns ett starkt behov av en sådan möjlighet för att förhindra allvarliga brott som förekommer inom kriminella nätverk.

Utredningen presenterar ett alternativt förslag som innebär en möjlighet för Polismyndigheten och Tullverket att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år vid brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 a § preventivlagen om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Förslaget innebär alltså att tillämpningsområdet, utöver mord och grov allmänfarlig ödeläggelse, omfattar endast de synnerligen grova brotten och att tillämpningsområdet avgränsas avsevärt i förhållande till vad som gäller för straffmyndiga personer.

Polismyndigheten anser att aktuella preventiva tvångsmedel bör kunna användas mot barn under 15 år i samma utsträckning som mot personer som har uppnått straffbar ålder. Myndigheten menar att det skulle förenkla tillämpningen och att samhällsintresset av att motverka allvarlig brottslighet är lika

starkt oavsett de potentiella gärningspersonernas ålder. Som utredningen och flera remissinstanser påpekar bör strängare krav generellt ställas i fråga om hemliga tvångsmedel mot barn som inte har nått straffbar ålder.

Regeringen konstaterar att tillämpningsområdet måste avgränsas så att det motsvaras av ett konkret och påtagligt behov. Åtgärderna måste också förväntas vara effektiva och proportionerliga med hänsyn till motstående intressen. Att samhällsintresset av att motverka allvarlig brottslighet är starkt oavsett de potentiella gärningspersonernas ålder är inte tillräckligt för att motivera en sådan utvidgning som Polismyndigheten föreslår. Det är samtidigt viktigt att möjligheten att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år möter det konkreta och påtagliga behov som kan konstateras. Utredningens alternativa förslag innebär en avgränsning till framför allt vissa synnerliga grova brott. Regeringen delar Polismyndighetens bedömning att en sådan avgränsning inte täcker in det område där behovet är som störst.

Polismyndigheten lämnar exempel på konkreta fall där myndigheten ser ett behov av preventiva tvångsmedel. Dessa exempel visar på att det framför allt finns ett konkret och påtagligt behov av preventiva tvångsmedel vid allvarlig våldsbrottslighet som begås inom kriminella nätverk, dvs. huvudsakligen vid sådana brott som skulle omfattas av ett tillämpningsområde avgränsat till brott för vilka det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år. En sådan avgränsning skulle medföra att tillämpningsområdet, förutom mord, grov allmänfarlig ödeläggelse och de synnerligen grova brotten, även omfattar följande brott som är vanligt förekommande i kriminella nätverk: människorov, grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara och grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor.

Regeringen konstaterar att med en avgränsning till brott för vilka det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år kommer en särskild restriktivitet alltså iakttas i förhållande både till att tvångsmedlen riktas mot unga personer och till de möjligheter som föreslås gälla för användningen av motsvarande tvångsmedel i en utredning om brott. En sådan avgränsning framstår enligt regeringen, vid en samlad bedömning, som väl avvägd med beaktande av motstående intressen. Brotten bör ingå i en särskild brottskatalog.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter

Regeringen föreslår vidare att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i fråga om någon som inte har fyllt 15 år endast ska få användas om det finns en påtaglig risk för att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

- grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse, om brottet innefattar sabotage eller
- terroristbrott.

Regeringen föreslår även att vid sådan brottslig verksamhet ska tvångsmedlen också få användas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan verksamhet och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet. De preventiva tvångsmedlen ska därutöver få användas i fråga om någon som inte har fyllt 15 år om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar följande brott och det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten:

- mord eller grov allmänfarlig ödeläggelse
- synnerligen grovt narkotikabrott
- synnerligen grovt vapenbrott
- synnerligen grov narkotikasmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, synnerligen grov smuggling av explosiv vara eller
- synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Regeringen föreslår också att de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla när de preventiva tvångsmedlen används mot den som är under 15 år.

Regeringen föreslår slutligen att de processuella bestämmelser och rätts-säkerhetsgarantier som gäller när preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning används mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla även när sådana tvångsmedel används mot någon som inte har fyllt 15 år.

Som skäl för förslaget anför regeringen i huvudsak följande. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får enligt nuvarande ordning användas i preventivt syfte om det finns en påtaglig risk för brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott som anges i särskilda brottskataloger. Eftersom de nämnda tvångsmedlen anses vara särskilt ingripande är tillämpningsområdet också mer begränsat än för övriga preventiva tvångsmedel.

Hemlig rumsavlyssning har endast fått användas i preventivt syfte sedan den 1 september 2024 och den reglering som möjliggör detta är tidsbegränsad.

Utredningen bedömer att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter bör kunna användas i Säkerhetspolisens verksamhet mot barn under 15 år vid brottslig verksamhet som innefattar terroristbrott. Flera remissinstanser är positiva till avgränsningen av förslaget. Säkerhetspolisen anser däremot att det är viktigt att täcka in även de fall då det inte går att visa på något uppsåt hos barnet att begå en terroristhandling och att det finns ett behov av att kunna använda tvångsmedel enligt preventivlagen vid brott som kan hota Sveriges säkerhet och vid vissa allmänfarliga brott

enligt 13 kap. brottsbalken. Det handlar om grov mordbrand och grov allmänfarlig ödeläggelse, om brottet innefattar sabotage (jfr 1 b § första stycket 1 preventivlagen). Regeringen delar Säkerhetspolisens uppfattning. En avgränsning till terroristbrott och nämnda brott enligt 13 kap. brottsbalken framstår som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som motstående intressen.

Utredningen bedömer att Polismyndigheten inte bör få möjlighet att använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter mot barn under 15 år. Utredningen presenterar ändå ett förslag till alternativ lagtext som innebär en sådan möjlighet för både Polismyndigheten och Tullverket. Tillämpningsområdet enligt det alternativa förslaget omfattar brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 c § preventivlagen om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år.

Polismyndigheten anser att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter bör kunna användas mot barn under 15 år i samma utsträckning som mot personer som uppnått straffbar ålder, dvs. vid brott som anges i 1 c §. Myndigheten menar att det skulle förenkla tillämpningen och att samhällsintresset av att motverka allvarlig brottslighet är lika starkt oavsett de potentiella gärningspersonernas ålder.

Regeringen konstaterar att Polismyndigheten tar upp ett antal exempel för att illustrera myndighetens behov av att använda preventiva tvångsmedel. Dessa tar dock sikte på andra tvångsmedel än hemlig rumsavlyssning, och just hemlig rumsavlyssning är inte något som särskilt framhålls i remissyttrandet i övrigt. I stället framgår det av myndighetens beskrivningar att en stor del av kommunikationen som föregår allvarlig brottslighet där barn är inblandade sker digitalt.

Mot bakgrund av den behovsbeskrivning som utredningen presenterar av hemlig rumsavlyssning i en utredning om brott, Polismyndighetens remissvar och den omständigheten att det rör sig om ett nyligen infört preventivt tvångsmedel, och med hänsyn till den särskilda restriktivitet som måste iakttas när tvångsmedlen används mot barn i preventivt syfte, framstår utredningens alternativa förslag enligt regeringen som väl avvägt, med beaktande av såväl behov och nytta som motstående intressen. En sådan avgränsning möjliggör tvångsmedelsanvändning vid brottslig verksamhet som omfattar ett antal särskilt allvarliga brott som typiskt sett förekommer i kriminella nätverk, nämligen mord, grov allmänfarlig ödeläggelse, synnerligen grovt narkotikabrott, synnerligen grovt vapenbrott, synnerligen grov narkotikasmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, synnerligen grov smuggling av explosiv vara och synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. Brotten bör enligt regeringen anges i en särskild brottskatalog.

Vissa processuella regler och rättssäkerhetsgarantier

Regeringen föreslår att de processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier som gäller när preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och

lagen om hemlig dataavläsning används mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla även när sådana tvångsmedel används mot någon som inte har fyllt 15 år.

Åtgärderna är proportionerliga och regleringen förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

Regeringen bedömer att de nu föreslagna möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning mot barn under 15 år, med de begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, är proportionerliga. Regleringen bedöms även vara förenlig med de krav som följer av regeringsformen, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och barnkonventionen.

Regleringen av hemliga och preventiva tvångsmedel ska tidsbegränsas

Regeringen föreslår att regleringen av att hemliga och preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år ska tidsbegränsas.

Som skäl för förslaget anför regeringen bl.a. att flera lagar och bestämmelser som rör hemliga tvångsmedel av integritetsskäl inledningsvis har begränsats i tiden för att sedan utvärderas. Användningen av tidsbegränsade lagar är en lagstiftningsmetod som är vanligt förekommande på tvångsmedelsområdet. På så sätt minimeras risken för att en permanent ordning införs utan att det finns ett fullgott underlag. En sådan tidsbegränsning innebär också att det finns en naturlig tidsfrist inom vilken den nya regleringen kan utvärderas.

Polisens möjligheter att i vissa fall hålla kvar barn som misstänks för brott

Skyldigheten att stanna kvar för förhör

Regeringen föreslår att den som är under 15 år och kan misstänkas för brott är skyldig att, utöver inledande tre timmar, stanna kvar för förhör ytterligare sex timmar om det är av synnerlig vikt för utredningen.

Som skäl för förslaget anför regeringen i huvudsak följande. Att hålla förhör med misstänkta personer, vittnen och brottsoffer är centralt i arbetet med att utreda brott. Vid förhör med brottsmisstänkta barn under 15 år ska som utgångspunkt både vårdnadshavare och en företrädare för socialtjänsten kallas till förhöret. Utöver detta ska ofta ett juridiskt biträde förordnas för barnet.

Som utredningen konstaterar har det under senare tid blivit allt vanligare att barn under 15 år grips misstänkta för allvarliga brott. Den nuvarande tidsfristen om högst sex timmar kan ibland vara för kort i dessa fall, eftersom Polismyndigheten under den tiden dels behöver hinna få kontakt med samtliga aktörer, dels måste ha tid att förbereda och genomföra själva förhöret på ett barnanpassat sätt. Det gäller exempelvis om barnet grips utanför kontorstid,

t.ex. sent en fredagskväll, eller om förhöret ska hållas på en plats som det tar lång tid för det juridiska biträdet och andra aktörer att ta sig till.

Skyldigheten att stanna kvar för förhör är en inskränkning i barnets rörelsefrihet, och att förlänga tiden för en sådan åtgärd kan därmed bara komma i fråga om det är nödvändigt och proportionerligt. Att brott kan utredas effektivt är ett tungt vägande samhällsintresse. Samtidigt är det ur ett barnperspektiv viktigt att det finns realistiska förutsättningar för polisen att tillkalla juridiskt biträde, vårdnadshavare och företrädare för socialtjänsten att närvara vid förhöret. Det kan vara svårt att hitta tillgänglig personal utanför ordinarie kontorstid. Sammantaget bedömer regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från ett antal remissinstanser, att det finns starka skäl för att förlänga skyldigheten för brottsmisstänkta barn under 15 år att stanna kvar för förhör, både ur en barnrättslig aspekt och från ett brottsutredande perspektiv.

Frågan är då vilken tidsfrist som ska gälla. Liksom utredningen bedömer regeringen att det även i fortsättningen bör göras en åtskillnad mellan å ena sidan barn som inte har uppnått straffbarhetsåldern och å andra sidan äldre barn och vuxna. Samtidigt bör tiden inte sättas alltför kort. Det behövs viss tid för att förhöret ska kunna fylla sitt syfte och exempelvis vårdnadshavare, företrädare för socialtjänsten och juridiskt biträde ska hinna komma till platsen även om avståndet är långt. Det är viktigt att barnets inblandning i brottet så långt som möjligt kan klarläggas. Om brottet berör fler personer kan det också vara nödvändigt att hinna ställa flera misstänkta utsagor mot varandra. Den situationen kan bli särskilt angelägen när det är fråga om brottslighet med misstänkt koppling till kriminella nätverk. Barnet kan dessutom behöva tid att vänja sig vid förhörssituationen, och av rättssäkerhetsskäl bör förhöret inte påskyndas för mycket. Utredningens förslag om att förlänga tiden med tre timmar, dvs. utöver de högst sex timmar som gäller i dag, för brottsmisstänkta barn när det är av synnerlig vikt för utredningen framstår som väl avvägt och bedöms vara proportionerligt. Självklart bör den längre fristen endast utnyttjas när det verkligen behövs. Till skillnad från vad några remissinstanser fört fram bedöms förslaget vara rimligt även sett till den tidsgräns som gäller för barn över 15 år och vuxna. Ju yngre barnet är, desto kortare tid bör givetvis eftersträvas.

Kvarhållande i syfte att barnet ska överlämnas till exempelvis föräldrar eller socialtjänst

Regeringen föreslår att Polismyndigheten ska få hålla kvar ett barn som är skäligen misstänkt för brott för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, en annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person även i de fall när barnet följt med, hämtats eller frivilligt inställt sig till förhör. För samma ändamål ska Polismyndigheten få hålla kvar den som inte har fyllt 18 år och som friges efter att ha varit anhållen eller häktad, om personen är skäligen misstänkt för brott.

Regeringen föreslår vidare att den tid Polismyndigheten som längst får hålla kvar ett brottsmisstänkt barn för att skyndsamt kunna överlämna barnet

till föräldrarna, en annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person förlängs till högst sex timmar.

Skälen för förslaget är i huvudsak följande. Det finns särskilda bestämmelser i 14 och 35 §§ LUL som ger Polismyndigheten möjlighet att hålla kvar barn som misstänks för brott i syfte att skyndsamt överlämna barnet till föräldrarna, en annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. För barn som uppnått straffbarhetsåldern men inte har fyllt 18 år kan ett sådant kvarhållande ske när barnet gripits men åklagaren har beslutat att inte anhålla den unge eller när barnet tagits med till förhör (14 § LUL). En förutsättning är att barnet är skäligen misstänkt för brott. Barn som inte uppnått straffbar ålder får hållas kvar om barnet har begått ett brott som hade kunnat ge fängelse och barnet grips på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen. Det får också ske när ett brottsmisstänkt barn tagits med till förhör (se 35 § LUL och prop. 2005/06:165 Ingripanden mot unga lagöverträdare s. 120 f.). Tre timmar gäller som en yttre tidsgräns för kvarhållandet i båda åldersgrupperna. Tiden räknas antingen från åklagarens beslut att inte anhålla den unge, från ett beslut om frigivning efter gripandet eller från det att ett förhör med den unge avslutats.

Att Polismyndigheten kan hålla kvar brottsmisstänkta barn under viss tid för att möjliggöra en samordning med föräldrarna eller socialtjänsten kan ur en socialpreventiv aspekt vara avgörande. Kvarhållandet syftar i dessa fall alltså till att ge barnet det stöd från vuxenvärlden som ofta behövs i samband med ett polisingripande. Vid ett förhör kan det också framkomma omständigheter som tyder på att barnet har ett behov av vårdinsatser, vilket socialnämnden kan behöva ta ställning till omedelbart innan den unge släpps.

Därför gör regeringen bedömningen att Polismyndigheten när förhör hålls med ett brottsmisstänkt barn bör kunna besluta om kvarhållande i syfte att överlämna barnet till exempelvis föräldrarna eller socialtjänsten, oberoende av vad som föregick förhöret. Detsamma gäller i fråga om ett barn som frigives efter att ha varit anhållen eller häktad. Liksom hittills bör det krävas att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott för att ett kvarhållande ska komma i fråga. Den utökade möjligheten innebär givetvis inte att Polismyndigheten regelmässigt ska besluta om kvarhållande i samband med förhör eller när ett barn frigives efter att ha varit anhållen eller häktad. Det bör också beaktas att socialtjänsten och vårdnadshavarna i allmänhet har kallats och varit närvarande under förhöret i de fall förhöret hålls en tid efter att brottet begåtts, varför ett beslut om kvarhållande i sådana situationer i regel inte blir aktuellt. En bedömning av om barnet har behov av att mötas upp av en förälder, vårdnadshavare eller sociala myndigheter ska alltså göras i det enskilda fallet.

Skälen för att förlänga tiden bedöms därför av regeringen klart överväga den tillfälliga inskränkning av rörelsefriheten som barnet utsätts för. Förslaget bedöms sammantaget både nödvändigt och proportionerligt med hänsyn till barnets behov och förutsättningarna att ordna samordningen av lämpligt vuxenstöd.

Placering av barn i polisarrest

Regeringen föreslår att den som inte har fyllt 18 år och som hålls kvar enligt 14 § LUL eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt.

Som skäl för förslaget anför regeringen i huvudsak följande. Den 1 juli 2021 infördes en bestämmelse i 6 a § LUL om att den som inte har fyllt 18 år och som är gripen eller anhållen med stöd av rättegångsbalkens regler får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Regleringen tillkom bl.a. mot bakgrund av att barnkonventionen getts ställning som svensk lag. Som skäl för att införa bestämmelsen anges i förarbetena bl.a. att polisarresten inte är anpassad efter de särskilda behov som barn har och en placering även tillfälligtvis bör undvikas eftersom det inte är en lämplig miljö för barn att vistas i. Samtidigt konstaterades att det i undantagsfall kan finnas behov av att hålla barn i förvar i polisarrest.

Utredningen framhåller att skälen mot att, annat än i undantagsfall, placera barn i polisarrest gör sig minst lika starkt gällande när det är fråga om ett kvarhållande i en förhörssituation enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken eller enligt 14 § LUL som när någon är gripen eller anhållen med stöd av rättegångsbalkens regler. Även om det i dessa fall redan är en huvudregel att personen inte ska tas i förvar bör det enligt regeringen tydliggöras i lag att särskild restriktivitet är påkallad när det gäller placering av barn i polisarrest. I likhet med vad som gäller för gripna eller anhållna barn bör det därför komma till direkt uttryck i lag att barn som hålls kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken eller enligt 14 § LUL får placeras i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Att den som är under 15 år och som hålls kvar för förhör eller i syfte att överlämnas till t.ex. föräldrar eller socialtjänst inte får tas i förvar följer av 35 § LUL.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2025.

Som skäl för förslaget anför regeringen bl.a. att det med hänsyn till den nämnda brottsutvecklingen är ytterst angeläget att de lagändringar som nu föreslås träder i kraft skyndsamt. De brottsbekämpande myndigheterna använder redan i dag hemliga och preventiva tvångsmedel mot personer som uppnått straffbar ålder och det är därför enligt regeringen inte fråga om några större anpassningar för myndigheterna. Även med beaktande av att lagändringarna kan kräva vissa utbildningsinsatser bör lagändringarna därför kunna träda i kraft den 1 oktober 2025.

Regeringen föreslår att ändringarna i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och lagen om hemlig dataavläsning som upphäver bestämmelserna om att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, postkontroll och hemlig dataavläsning ska

få användas mot barn under 15 år i en utredning om vissa brott ska träda i kraft den 1 oktober 2030.

Regeringen föreslår att ändringarna i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning som upphäver bestämmelserna om att preventiva tvångsmedel och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen ska få användas i Polismyndighetens och Tullverkets verksamhet samt att preventiv hemlig rumsavlyssning ska få användas i Säkerhetspolisens verksamhet, mot barn under 15 år vid vissa brott, ska träda i kraft den 1 oktober 2028.

Regeringen föreslår att ändringarna i inhämtningslagen, preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning som upphäver bestämmelserna om att inhämtning och preventiva tvångsmedel som inte avser hemlig rumsavlyssning inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde samt hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen och hemlig dataavläsning som inte avser hemlig rumsavlyssning i preventivlagsfallen ska få användas mot barn under 15 år vid vissa brott ska träda i kraft den 1 oktober 2030.

Konsekvenser

Konsekvenser för det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet

I propositionen redovisar regeringen en bedömning av förslagets konsekvenser för det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet. Regeringen bedömer att förslagen innebär att de brottsbekämpande myndigheterna får mer effektiva och ändamålsenliga verktyg för att bekämpa allvarliga brott som begås av barn. Förslagen bidrar därmed till effektivare utredningar om brott, framför allt när den misstänkte är under 15 år, och fler allvarliga brott kommer därmed att klaras upp. Förslagen innebär emellertid även att fler personer i straffbar ålder kommer att kunna lagföras för brott. Förslagen bedöms även på ett mer allmänt plan bidra till att motverka och förebygga barns brottslighet och till att färre allvarliga brott begås.

Konsekvenser för enskilda

I propositionen redovisar regeringen vidare en bedömning av förslagets konsekvenser för enskilda. Regeringen bedömer att förslagen sammantaget innebär en ökad risk för intrång i den personliga integriteten för barn, men även en ökad rättstrygghet både för barn och för samhället i stort.

Ekonomiska konsekvenser

När det gäller förslagets ekonomiska konsekvenser bedömer regeringen att förslagen kan leda till ökade kostnader för Polismyndigheten, Tullverket, Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna. Även för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och Domarnämnden kan förslagen leda till något ökade kostnader. Förslagen kan också på sikt leda till en något högre belastning för Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och socialtjänsten. De kostnadsökningar som förslagen kan medföra bedöms inte

vara större än att de kan hanteras inom de statliga myndigheternas befintliga ekonomiska ramar. Förslagen innebär enligt regeringen inga nya uppgifter för socialtjänsten.

Motionerna

Regeringens lagförslag

Lagförslagen

I kommittémotion 2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 1 föreslår motionärerna att riksdagen ska avslå regeringens proposition.

I kommittémotion 2024/25:3447 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1 föreslår motionärerna att riksdagen ska avslå propositionen i de delar som handlar om användning av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år i brottsutredningar och underrättelseverksamhet.

Lagstiftningens framtida utformning

Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott

Gudrun Nordborg m.fl. (V) föreslår i kommittémotion 2024/25:3444 yrkande 2 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett tidsbegränsat förslag om att vissa typer av hemliga tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år vid misstanke om vissa allvarliga brott. I samma motion yrkande 3 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att barns kommunikation med föräldrar ska omfattas av förbud mot hemlig avlyssning och övervakning.

Ulrika Westerlund m.fl. (MP) föreslår i kommittémotion 2024/25:3447 yrkande 2 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med utredningens förslag (SOU 2024:93) i fråga om användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år i brottsutredningar och underrättelseverksamhet.

Polisens möjlighet att hålla kvar barn under 15 år

Gudrun Nordborg m.fl. (V) föreslår i kommittémotion 2024/25:3444 yrkande 4 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att det ska krävas synnerliga skäl för att polisen ska kunna hålla kvar ett barn under 15 år under högst sex timmar för att kunna överlämna barnet till t.ex. föräldrar eller socialtjänsten.

Barns placering i polisarrest

I kommittémotion 2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 5 begärs ett tillkännagivande till regeringen om en lagändring som innebär att barn under 18 år aldrig ska placeras i polisarrest.

Utskottets ställningstagande

Regeringens lagförslag

För en effektiv brottsbekämpning är det i vissa fall nödvändigt att myndigheterna har tillgång till tvångsmedel. Användningen av tvångsmedel medför emellertid inskränkningar i grundläggande rättigheter som skyddas av regeringsformen och Europakonventionen. För preventiva tvångsmedel är en särskild riskfaktor att det saknas en konkret brottsmisstanke, vilket kan medföra att tvångsmedlet i fler fall kommer att användas mot personer som senare visar sig inte vara delaktiga i någon brottslig verksamhet. Utökade möjligheter att använda tvångsmedel måste därför föregås av noggranna överväganden där brottsbekämpningens effektivitet vägs mot den personliga integriteten. När det gäller användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn gör sig detta särskilt påkallat.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare och utredningssvårigheterna i utredningar som rör unga lagöverträdare innebär att det finns ett konkret och påtagligt behov för de brottsbekämpande myndigheterna av effektivare verktyg för att bekämpa allvarliga brott som begås av unga lagöverträdare. Utskottet instämmer även i regeringens bedömning att det ur både ett samhälls- och brottsofferperspektiv är mycket angeläget att allvarliga brott kan utredas på ett effektivt sätt, oavsett hur gammal gärningspersonen är, och att tidiga och tydliga ingripanden mot brottsaktiva barn från samhällets sida bör eftersträvas eftersom det minskar risken att barn involveras i brottslig verksamhet och dras in i en livsstil som präglas av kriminalitet.

Utskottet ser därför positivt på att regeringen har lämnat lagförslag som innebär att det införs en möjlighet att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år. Förslagen innebär en ökad risk för intrång i den personliga integriteten men bidrar samtidigt till att förbättra möjligheterna för de brottsbekämpande myndigheterna att förebygga, förhindra och utreda allvarlig brottslighet. Utskottet anser att förslagen innebär en rimlig avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet. Utskottet konstaterar också att de processuella regler och rättssäkerhetsgarantier som gäller när hemliga och preventiva tvångsmedel används mot en person som uppnått straffbar ålder även föreslås gälla när sådana tvångsmedel används mot ett barn under 15 år.

När det gäller beredningen av förslaget anser utskottet att regeringen på ett tillfredsställande sätt har motiverat varför regeringens förslag går längre än utredningens förslag, vilket i huvudsak föranletts av de synpunkter som kom in när utredningens förslag remissbehandlades. Utskottet delar regeringens bedömning att förslaget och dess konsekvenser har blivit tillräckligt belysta genom remitteringen och att beredningskravet enligt regeringsformen är uppfyllt.

När det därefter gäller Lagrådets och några remissinstansers synpunkter om att de föreslagna lagändringarna borde kunna avvakta utvärderingen av den

nyligen tillsatta utredningen om hemliga och preventiva tvångsmedel och en mer genomgripande konsekvensanalys av kommande lagstiftning som tar sikte på barns brottslighet, instämmer utskottet i regeringens bedömning att samhällsläget är så pass allvarligt att flera åtgärder måste vidtas samtidigt och att ytterligare åtgärder inte kan vänta. Utskottet konstaterar också att lagförslagen när det gäller hemliga och preventiva tvångsmedel är tidsbegränsade, vilket innebär att det finns en naturlig tidsram inom vilken ändringarna måste följas upp.

I fråga om förslaget som rör polisens möjlighet att i vissa fall hålla kvar barn som misstänks för brott instämmer utskottet i regeringens bedömning att det finns starka skäl för att förlänga skyldigheten för brottsmisstänkta barn under 15 år att stanna kvar för förhör, både ur en barnrättslig aspekt och från ett brottsutredande perspektiv. Vidare anser utskottet i likhet med regeringen att skälen för förslaget om kvarhållande i syfte att barnet ska överlämnas till exempelvis föräldrarna eller socialtjänsten klart överväger den tillfälliga inskränkning av rörelsefriheten som barnet utsätts för, och att förslaget är både nödvändigt och proportionerligt med hänsyn till barnets behov och förutsättningar att ordna samordningen av lämpligt vuxenstöd. Slutligen anser utskottet att det är angeläget med det tillägg som görs om i vilka situationer barn får hållas i polisarrest. Utskottet noterar att det även i dessa situationer endast kan komma i fråga i undantagsfall.

Sammantaget anser utskottet att den föreslagna lagstiftningen har fått en väl avvägd utformning och att riksdagen bör bifalla regeringens lagförslag och avslå motionerna 2024/25:3444 (V) yrkande 1 och 2024/25:3447 (MP) yrkande 1.

Lagstiftningens framtida utformning

Eftersom utskottet ställt sig bakom regeringens förslag saknas det anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande om lagstiftningens framtida utformning som efterfrågas i motionerna 2024/25:3444 (V) yrkande 2 och 2024/25:3447 (MP) yrkande 2. Motionsyrkandena avstyrks.

När det gäller förslaget i motion 2024/25:3444 (V) yrkande 3 om att barns kommunikation med föräldrarna ska omfattas av förbud mot hemlig avlyssning och övervakning instämmer utskottet i regeringens bedömning att det finns en överhängande risk för att en begränsning av avlyssning av samtal och annan kommunikation mellan barnet och dess föräldrar kan leda till att viktig bevisning om mycket allvarliga brott undantas från utredningen och att sådana brott därmed inte kan klaras upp. Enligt utskottet väger skälen för att avlyssning av samtal och annan kommunikation mellan barnet och dess föräldrar i vissa fall ska vara tillåten över det integritetsintrång som det innebär. Motionsyrkandet avstyrks därför.

När det gäller förslaget om att polisen ska kunna hålla kvar ett barn under 15 år under högst sex timmar för att sedan överlämnas till t.ex. föräldrarna eller socialtjänsten anser utskottet att förslaget är väl avvägt. Utskottet ser

därför ingen anledning att begränsa möjligheten genom att det ska krävas synnerliga skäl för att kunna hålla kvar ett barn under 15 år under högst sex timmar, som efterfrågas i motion 2024/25:3444 (V) yrkande 4. Motionsyrkandet avstyrks.

När det slutligen gäller möjligheten att placera barn under 18 år i polisarrest konstaterar utskottet att möjligheten är begränsad till de situationer när det bedöms som absolut nödvändigt. Utskottet anser att det i undantagsfall kan finnas behov av att placera barn under 18 år i polisarrest och ser därför inte skäl att införa ett absolut förbud mot det. Utskottet avstyrker därför motion 2024/25:3444 (V) yrkande 5.

Reservationer

1. Lagförslagen, punkt 1 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 1,

bifaller delvis motion

2024/25:3447 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1 och

avslår proposition 2024/25:175 punkterna 1–11.

Ställningstagande

Jag instämmer i regeringens bedömning av den ytterst allvarliga situation som råder med skjutningar och sprängningar i den organiserade kriminella miljön. Detta våld drabbar även helt oskyldiga människor på ett oacceptabelt sätt. Att de kriminella gängen utnyttjar barn och unga till att utföra brottsligheten är extra allvarligt. De kriminella nätverken är uppbyggda i hierarkiska åldersskikt där barn till stor del finns i utförlädet.

När det gäller barn under 15 år måste arbetet framför allt inriktas på att minska nyrekryteringen in i kriminalitet. Det brottsförebyggande arbetet börjar med en väl utbyggd välfärd för alla, även i socialt eftersatta områden. Om skolan, fritidsaktiviteter och samhället i övrigt fungerar väl minskar möjligheterna att rekrytera barn och ungdomar in i kriminalitet.

Den mycket allvarliga situationen där barn under 15 år utnyttjas för att utföra bl.a. skjutningar och sprängningar gör att jag inser att de brottsbekämpande myndigheterna behöver kunna använda hemliga tvångsmedel vid utredning av brotten. Jag vill dock att möjligheterna ska begränsas jämfört med regeringens förslag så att det blir mer proportionerligt och uppfyller kraven på barns särskilda rättigheter.

När det gäller preventiva tvångsmedel har ett antal remissinstanser avstyrkt utredningens förslag, bl.a. på grund av att behovet inte är tillräckligt utrett och att det är tveksamt vilken nytta förslaget kommer att medföra. Jag delar remissinstansernas inställning och avstyrker därför förslaget om att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år, dvs. i förebyggande syfte utan krav på misstanke om brott. Brottsmisstanke bör enligt min mening som huvudregel krävas för att använda hemliga tvångsmedel och i synnerhet mot barn under 15 år, som inte är straffmyndiga.

Sammanfattningsvis anser jag att regeringens förslag är för långtgående och inte uppfyller kraven på proportionalitet samt hänsyn till barns särskilda rättigheter. Riksdagen bör därför avslå regeringens proposition.

2. Lagförslagen, punkt 1 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

a) avslår regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,

2. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa allvarliga brott,

3. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa allvarliga brott,

4. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa allvarliga brott,

5. lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet,

6. lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet,

7. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,

8. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,

9. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

b) antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare i de delar det avser 6 a, 14 och 35 §§ samt avslår lagförslaget i övrigt,

c) antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:175 punkt 1 och motion 2024/25:3447 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1, bifaller delvis proposition 2024/25:175 punkt 2 och motion 2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 1 och avslår proposition 2024/25:175 punkterna 3–11.

Ställningstagande

De senaste åren har skjutvapenvåldet och det dödliga våldet i den kriminella miljön ökat successivt i Sverige. Våldet bland barn och ungdomar har i allmänhet minskat, men när det gäller allvarlig brottslighet är allt fler barn såväl offer

som förövare. Denna utveckling drabbar inte bara barnen och deras närstående utan riskerar att undergräva tryggheten i samhället i stort. Våldet måste stoppas och hela samhället måste kraftsamla för att bryta gängens nyrekrytering av unga och skydda barn från att dras in i kriminalitet. Polisen, socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolan och andra aktörer behöver resurser och förutsättningar för att fortsätta utveckla det proaktiva arbetet och identifiera riskfaktorer hos barn och deras familjer. Mer resurser måste också till för att identifiera och straffa gängtopparna och de personer som får barn att utföra grova brott.

För att bryta utvecklingen är det min uppfattning att utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år kan vara ett effektivt brottsförebyggande verktyg under förutsättning att det används med tydliga ramar och med starka rättssäkerhetsgarantier. Precis som flera barnrättsorganisationer har framfört handlar det om att skydda både offer och barn. Jag anser dock att utformningen av regeringens förslag om användningen av tvångsmedel är oproportionerlig och medför stora risker för barns integritet och rättssäkerhet.

Jag noterar även att Lagrådet ställer sig frågande till om regeringens förslag lever upp till beredningskravet i regeringsformen, eftersom förslaget är mer omfattande än det som presenterades i utredningen. Jag ser mycket allvarligt på denna hantering. Att på detta sätt kringgå kraven på en gedigen beredning enligt grundlagen riskerar att allvarligt urholka det rättssäkra beslutsfattandet. Jag delar även Lagrådets uppfattning att regeringen bör avvakta resultatet av den samlade utvärdering som regeringen har tillsatt.

Sammantaget anser jag att riksdagen bör avslå regeringens förslag om hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år.

Jag står däremot bakom förslaget i den del som handlar om att den som är under 15 år och misstänks för brott ska kunna hållas kvar för förhör under en längre tid än vad som gäller i dag. Till skillnad från förslagen om tvångsmedel är detta förslag i linje med vad utredningen föreslår. Jag noterar också att bl.a. Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Regioner, Brottsförebyggande rådet och Sveriges advokatsamfund står bakom en längre tidsfrist, och att det även är en möjlighet som polisen efterfrågar. Förslaget handlar om att ge polisen tillräckligt med tid att utreda allvarliga brott som ofta begås i slutna miljöer. Förslaget kan också bidra till att barn skyddas. Jag står även bakom de övriga förslagen i denna del som rör kvarhållande i syfte att barnet ska överlämnas till exempelvis föräldrarna eller socialtjänsten samt möjlighet att i vissa undantagsfall placera barn i polisarrest.

3. Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott, punkt 2 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkandena 2 och 3 samt
avslår motion

2024/25:3447 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Som jag anført ovan anser jag att regeringens förslag när det gäller hemliga tvångsmedel bör begränsas på så sätt att det blir mer proportionerligt och uppfyller kraven på barns särskilda rättigheter. Jag föreslår att vissa typer av hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år ska få användas vid vissa särskilt allvarliga brott. Hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig data-avläsning anser jag dock inte över huvud taget ska kunna användas mot barn under 15 år eftersom det är ett så pass integritetskränkande tvångsmedel.

Jag noterar att några remissinstanser i sina remissvar har framfört att de ser en risk för att tillämpningsområdet för de hemliga tvångsmedlen kan komma att utökas till följd av den översyn av straffskalorna som pågår och att det bör övervägas att använda särskilda brottskataloger för att avgränsa tillämpningsområdet. Enligt remissinstanserna skulle en sådan lösning skapa en förutsägbarhet och tydlighet samt minska integritetsriskerna eftersom varje brott skulle behöva bedömas vart för sig.

Jag föreslår därför att regeringen ska återkomma med en tydligare specificerad och mer begränsad brottskatalog, förslagsvis brotten mord, försök till mord, grov misshandel, människorov, grova vapen- och narkotikabrott och andra brott som på ett tydligt sätt är kopplade till gängkriminalitet och sprängningar och skjutningar. Vidare vill jag inte ha någon s.k. straffvärdeventil, dvs. att de hemliga tvångsmedlen ska kunna användas om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Jag konstaterar att det även om närstående särregleras när det gäller vittnesplikten i dag inte finns något avlyssnings- eller övervakningsförbud som gäller vid användning av hemliga tvångsmedel som tar sikte på kommunikation mellan närstående. Jag noterar vidare att Stockholms tingsrätt i sitt remissvar framför att det i utredningen saknas överväganden om en begränsning av avlyssning av samtal och annan kommunikation mellan barnet och barnets

föräldrar. Enligt tingsrätten framstår det ur ett barnperspektiv som mer sannolikt att barnet vänder sig till sina föräldrar i förtroende än till en präst, advokat eller liknande. Jag instämmer i denna uppfattning och anser att det nu aktuella förslaget – om att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år – gör att en särskild regel som värnar barns kommunikation med föräldrar måste införas.

Sammantaget anser jag att regeringen bör återkomma till riksdagen dels med ett tidsbegränsat förslag om att vissa typer av hemliga tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år vid misstanke om vissa allvarliga brott, dels med ett förslag om att barns kommunikation med föräldrarna ska omfattas av förbud mot hemlig avlyssning och övervakning.

4. Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott, punkt 2 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3447 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2 och avslår motion

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Användningen av tvångsmedel måste vara tydligt reglerad, träffsäker och proportionerlig i förhållande till det intrång i den personliga integriteten som det innebär. Regeringens förslag går i flera avseenden längre än de förslag som förordas i utredningen.

Jag anser att utformningen av förslaget om användningen av tvångsmedel som presenteras i propositionen är oproportionerlig och medför stora risker för barns integritet och rättssäkerhet. Problemet med gängens rekrytering av barn är akut och kräver åtgärder, men lagstiftningen måste vara rättssäker och genomtänkt. Förslaget i dess nuvarande form lever inte upp till dessa krav.

Jag anser därför att regeringen bör återkomma med lagförslag – i fråga om användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år – i enlighet med utredningens förslag i SOU 2024:93.

5. Polisens möjlighet att hålla kvar barn under 15 år, punkt 3 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att den tid Polismyndigheten som längst får hålla kvar ett brottsmisstänkt barn för att skyndsamt kunna överlämna barnet till föräldrarna, en annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person förlängs från tre timmar till sex timmar. De situationer där polisen får hålla kvar ett brottsmisstänkt barn utökas också till även de fall när barnet följt med, hämtats eller frivilligt inställt sig till förhör.

Ett antal remissinstanser är positiva till att förutsättningarna för kvarhållande utökas i enlighet med förslaget, t.ex. Institutet för mänskliga rättigheter, Ecpat Sverige och Sveriges advokatsamfund, men motsätter sig däremot att tiden för sådant kvarhållande förlängs från tre till sex timmar. Ecpat Sverige menar att det i stället för att man förlänger tiden måste finnas tillräcklig beredskap hos landets kommuner för att möta upp barnet på polisstationen. Kammarrätten i Sundsvall bedömer att utredningens argumentation inte ger tillräckligt stöd för åtgärderna och avstyrker förslaget. Även Civil Rights Defenders avstyrker förslaget och anser att det väcker allvarliga frågor om proportionalitet och rättssäkerhet, samt ser en risk för att barnet uppfattar socialtjänstens insatser som en förlängning av polisingripandet snarare än en stödåtgärd. Sveriges advokatsamfund anser att det bör övervägas om tiden för förlängt kvarhållande i stället kan utökas i vissa fall om det finns synnerliga skäl.

Jag står bakom förslaget om ökade möjligheter för polisen att hålla kvar barn för överlämning till t.ex. föräldrarna eller socialtjänsten. När det gäller den förlängda tiden från tre timmar till sex timmar som polisen ska kunna hålla kvar ett barn föreslår jag dock en begränsning av förslaget genom att det ska krävas synnerliga skäl för att kunna hålla kvar ett barn under 15 år i sex timmar. Regeringen bör återkomma till riksdagen om detta.

6. Barns placering i polisarrest, punkt 4 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

När det gäller förslaget om barns placering i polisarrest kan jag konstatera att det den 1 juli 2021 infördes en bestämmelse om att den som inte har fyllt 18 år och som är gripen eller anhållen med stöd av rättegångsbalkens regler får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Regleringen tillkom bl.a. mot bakgrund av att barnkonventionen fått ställning som svensk lag. Som skäl för att införa bestämmelsen angavs bl.a. att polisarresten inte är anpassad efter barns särskilda behov och att en placering även tillfälligtvis bör undvikas eftersom det inte är en lämplig miljö för barn att vistas i. Samtidigt konstaterades att det i undantagsfall kan finnas behov av att hålla barn i förvar i polisarrest.

Vänsterpartiet har tidigare upprepade gånger krävt att inga barn under 18 år ska placeras i polisarrest, detta med anledning av bl.a. de skäl som anges ovan. Den som är under 18 år och anhålls bör i stället placeras under bevakning i ett förhörssrum eller liknande utrymme. Om detta inte är möjligt bör hen placeras på ett särskilt ungdomshem i stället för i en arrest.

Regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att barn under 18 år aldrig ska få placeras i polisarrest.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:175 Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.
8. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.
9. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.
10. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.
11. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Följdmotionerna

2024/25:3444 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:175.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett tidsbegränsat förslag om att vissa typer av hemliga tvångsmedel ska få användas mot barn

under 15 år vid misstanke om vissa allvarliga brott och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till riksdagen om att barns kommunikation med föräldrar ska omfattas av förbud mot hemlig avlyssning och övervakning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till riksdagen som innebär att det ska krävas synnerliga skäl för att polisen ska kunna kvarhålla ett barn under 15 år under högst sex timmar för att kunna överlämna barnet till t.ex. föräldrar eller socialtjänst och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att barn under 18 år aldrig ska placeras i polisarrester, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:3447 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:175 Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott i de delar som handlar om användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år i brottsutredningar och underrättelseverksamhet.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag i enlighet med utredningens förslag (SOU 2024:93) i fråga om användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år i brottsutredningar och underrättelseverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 23 kap. 9 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.**9 §¹**

Den som inte är anhållen eller häktad är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än sex timmar. Är det av synnerlig vikt, att den som kan misstänkas för brottet är tillgänglig för fortsatt förhör, är han skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar.

Den som är under *femton* år är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre timmar. Om det är av synnerlig vikt för utredningen, är den hörde skyldig att *kvarstanna* ytterligare tre timmar.

Sedan förhöret avslutats eller tiden, då den hörde är skyldig att stanna kvar, *utgått*, får han omedelbart avlägsna sig. Utan synnerliga skäl får det inte krävas att han finner sig till nytt förhör tidigare än tolv timmar *därefter*.

Den som kan misstänkas för brottet får tas i förvar under den tid han är skyldig att stanna kvar, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ingripandet, ordning eller säkerhet.

Den som inte är anhållen eller häktad är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än sex timmar. Är det av synnerlig vikt att den som kan misstänkas för brottet är tillgänglig för fortsatt förhör, är han *eller hon* skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar.

Den som är under *15* år är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre timmar. Om det är av synnerlig vikt för utredningen är den hörde skyldig att *stanna kvar* ytterligare tre timmar *eller, om han eller hon kan misstänkas för brottet, ytterligare sex timmar*.

Sedan förhöret *har* avslutats eller tiden då den hörde är skyldig att stanna kvar *har gått ut*, får han *eller hon* omedelbart avlägsna sig. Utan synnerliga skäl får det inte krävas att han *eller hon* finner sig till nytt förhör tidigare än tolv timmar *efter det*.

Den som kan misstänkas för brottet får tas i förvar under den tid han *eller hon* är skyldig att stanna kvar, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ingripandet, ordning eller säkerhet.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

¹ Senaste lydelse 1998:24.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare¹

dels att nuvarande 36 f § ska betecknas 35 a §,

dels att 6 a, 14, 35 och 38 b §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 36 f–36 i §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 a §²

Den som inte har fyllt arton år och som är gripen *eller* anhållen får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt.

Den som inte har fyllt arton år och som är gripen, anhållen, *hålls kvar enligt 14 § eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken* får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt.

14 §³

Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. *Vad* som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får Polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har *medtagits* till förhör *och* är skäligen misstänkt för brott.

Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. *Det* som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får Polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har *tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör eller har frigetts efter att ha varit anhållen eller häktad. Det* som nu sagts gäller endast om den unge är skäligen misstänkt för brott.

¹ Senaste lydelse av 36 f § 2022:317.

² Senaste lydelse 2021:287.

³ Senaste lydelse 2014:650.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än *tre* timmar efter åklagarens beslut *eller* förhöret. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än *sex* timmar efter åklagarens beslut, förhöret *eller beslutet om frigivning*. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet.

35 §⁴

Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följa och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, *skall denne* skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten *eller* åklagaren *skall* omedelbart besluta om den unge *skall* friges eller hållas kvar för förhör. *Den unge får inte tas i förvar men får hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än tre timmar efter beslut om frigivning eller, om den unge medtagits till förhör, sedan förhöret avslutats.*

Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följa och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, *ska den unge* skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten eller åklagaren *ska* omedelbart besluta om den unge *ska* friges eller hållas kvar för förhör.

Om den unge har gripits eller tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör får han eller hon hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än sex timmar efter beslutet om frigivning eller, om förhör har hållits med den unge, efter att förhöret har avslutats.

Den unge får inte tas i förvar.

36 f §

Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 18, 19

⁴ Senaste lydelse 2006:894.

och 20 a §§ rättegångsbalken användas för att utreda brottet.

Hemliga tvångsmedel enligt denna paragraf får användas vid en utredning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

3. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 1 § första stycket, 3 § första stycket, 4 § eller 5 § brottsbalken,

4. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1 § andra stycket, 3 § andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

5. grovt övergrepp i rättsak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

6. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

7. grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

8. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

9. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–8, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

10. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller följande bestämmelser i rättegångsbalken:

– 27 kap. 18 a § tredje stycket och 19 a § tredje stycket om vilket telefonnummer eller annan adress eller viss elektronisk kommunikationsutrustning som ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får avse, och

– 27 kap. 20 b § andra och tredje styckena om vilken plats ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får avse och när ett sådant tillstånd får avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats.

36 g §

Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, får hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken användas för att utreda brottet.

Hemlig rumsavlyssning enligt denna paragraf får användas vid en utredning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år,

2. människorov enligt 4 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

3. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),

4. grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara enligt 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

6. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),

7. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–6, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

8. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fem år.

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller bestämmelserna i 27 kap. 20 e § andra och tredje styckena rättegångsbalken om vilken plats ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får avse och när ett sådant tillstånd får avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats.

36 h §

I fråga om hemliga tvångsmedel enligt 36 f och 36 g §§ gäller följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken:

– 21 och 21 a §§ om tillståndsprövning,

– 21 b–23 §§ om vissa begränsningar vid användning av hemliga tvångsmedel,

– 23 a § om överskottsinformation,

– 24 § om upptagningar och uppteckningar,

– 25 § om tekniska hjälpmedel,

– 25 a § om tillträdestillstånd,

– 26–30 §§ om offentligt ombud och sammanträde,

– 31–33 §§ om underrättelse till enskild,

– 34 § om behörig domstol, och

– 35 § om dokumentation.

Det som i bestämmelserna sägs om förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § och bevistalan enligt 38 §.

36 i §

En försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag och som enligt 36 § får tas i beslag hos den som misstänks för att före fem-

ton års ålder ha begått ett brott som anges i 36 f § andra stycket, får hållas kvar till dess att frågan om beslag har avgjorts.

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller bestämmelserna i 27 kap. 9 och 9 a §§ rättegångsbalken om tillståndsprövning, åklagarens interimistiska beslut och verkställighet.

38 b §⁵

Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 36–36 f §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

⁵ Senaste lydelse 2023:312.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare¹

dels att 36 f–36 i §§ ska upphöra att gälla,

dels att 38 b § ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2.2

Föreslagen lydelse

38 b §²

Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 e §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2030.

¹ Senaste lydelse av

36 f § 2025:000

36 g § 2025:000

36 h § 2025:000

36 i § 2025:000.

² Senaste lydelse 2025:000.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ska införas fyra nya paragrafer, 1 d–1 g §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 d §

Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket avseende någon som inte har fyllt 15 år får endast beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller

3. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666).

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en

påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 § gälla i relevanta delar.

1 e §

Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket avseende någon som inte har fyllt 15 år får, utöver vad som anges i 1 d §, beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord, människorov eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 a § tillämpas.

1 f §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken avseende någon som inte har fyllt 15 år får endast beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 2 § eller 3 § tredje stycket brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller

2. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666).

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 b § gälla i relevanta delar.

1 g §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken avseende någon som inte har fyllt 15 år får, utöver vad som anges i 1 f §, beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 § eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § andra stycket vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, synnerligen grov vapensmuggling eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § fjärde stycket eller 6 b § fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) synnerligen grovt brott enligt 29 a § andra stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 c § tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979)
om åtgärder för att förhindra vissa särskilt
allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att 1 e–1 g §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2028.

¹ Senaste lydelse av

1 e § 2025:000

1 f § 2025:000

1 g § 2025:000.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att 1 d § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2030.

¹ Senaste lydelse av 1 d § 2025:000.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278)
om inhämtning av uppgifter om elektronisk
kommunikation i de brottsbekämpande
myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet ska införas en ny paragraf, 2 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 b §

Uppgifter enligt 1 § första stycket 1 och 3 som rör ett telefonnummer, en annan adress eller en elektronisk kommunikationsutrustning som innehas eller används eller har innehafts eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får endast hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplats-sabotage enligt 13 kap. 1 § första stycket, 3 § första stycket, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller

4. deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller

särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666).

Uppgifter får bara hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278)
om inhämtning av uppgifter om elektronisk
kommunikation i de brottsbekämpande
myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 b § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2030.

¹ Senaste lydelse av 2 b § 2025:000.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning¹

dels att nuvarande 4 a och 6 b §§ ska betecknas 4 b och 6 c §§,

dels att 6 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 4 a, 6 a, 6 b, 7 a och 10 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får även beviljas i en utredning om brott som avses i 36 f § andra stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska de bestämmelser i denna lag som avser ett tillstånd enligt 4 § och som avser hemlig dataavläsning under en förundersökning tillämpas. Det som sägs om förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och bevis-talan enligt 38 § den lagen.

6 §²

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild

¹ Senaste lydelse av

4 a § 2025:123

6 b § 2024:329.

² Senaste lydelse 2023:540.

anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots tredje stycket får ett tillstånd enligt första stycket avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

6 a §³

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får även beviljas i en utredning om brott som avses i 36 g § andra stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska de bestämmelser i denna lag som avser ett tillstånd enligt 6 § och som avser hemlig dataavläsning under en förundersökning tillämpas. Det som sägs om

³ Tidigare 6 a § upphävd genom 2024:566.

förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och bevis-talan enligt 38 § den lagen.

6 b §

Ett tillstånd enligt 6 § får endast avse ett avläsningsbart informa-tionssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Ett tillstånd enligt 6 § får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots andra stycket får ett tillstånd enligt 6 § avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

7 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläs-ning som inte gäller rumsavlyss-ningsuppgifter avseende någon som inte har fyllt 15 år får endast beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

brott som anges i 1 d § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d eller 1 e § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter avseende någon som inte har fyllt 15 år får endast beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f eller 1 g § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första eller andra stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 7 § tillämpas.

10 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter som rör ett avläsningsbart informationssystem som används eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får endast beviljas om

åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 b § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Vid hemlig dataavläsning enligt första stycket får meddelanden inte hindras att nå fram enligt 2 § andra stycket.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 10 § tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs att 7 a § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2.9

Föreslagen lydelse

7 a §¹

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter avseende någon som inte har fyllt 15 år får endast beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d eller 1 e § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter avseende någon som inte har fyllt 15 år får endast beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f eller 1 g § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att den unge som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första eller andra stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

¹ Senaste lydelse 2025:000. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 7 § tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2028.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning¹

dels att 4 a, 6 a, 7 a och 10 a §§ ska upphöra att gälla,

dels att nuvarande 4 b, 6 b och 6 c §§ ska betecknas 4 a, 6 a och 6 b §§.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2030.

¹ Senaste lydelse av

4 a § 2025:000

4 b § 2025:000

6 a § 2025:000

6 b § 2025:000

6 c § 2025:000

7 a § 2025:000

10 a § 2025:000.